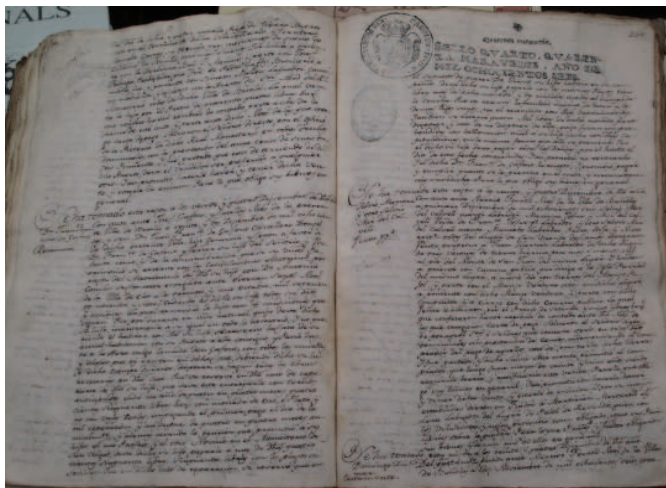

L'elecció d'un marc geogràfic concret, basat en dues regions (els municipis que se situen al voltant de dos caps de partit judicial, la Bisbal i Besalú), i la utilització d'una àmplia base documental són les eines que utilitza aquest treball per fer una radiografia de dues societats en un moment històric concret: el pas del segle XVIII al XIX. El treball toca els aspectes següents: quina estructura socioprofessional es podia trobar i com evolucionava en el temps, quines diferències hi havia en les pràctiques migratòries, quins factors objectius condicionaven l'elecció de parella, quines diferències socials es poden observar (a través dels impostos sobre la terra i les persones), i quins

Registre d'hipoteques de Besalú. Llibre de 1806
Font: Arxiu Comarcal de la Garrotxa.

mercats de la terra i del crèdit actuaven en aquests territoris, i alhora pensar en quines diferències es podien trobar en els contractes notariais. Aquest ambició projecte, que segurament ha creat més preguntes i hipòtesis que no respostes, ha comptat amb tres fonts primàries principals (el Llibre de l'Armament de 1795, les dispenses de proclama matrimonials i els registres d'hipoteques de Girona, Besalú i Figueres), així com amb fonts secundàries que han ajudat a accedir a alguns aspectes més del marc general i de l'evolució de l'època. Per fer el treball s'ha procurat posar especial cura en una crítica de les possibilitats d'aquestes fonts per conèixer la realitat de l'època.

Pel costat dels grups socioprofessionals val a dir que s'ha observat, en aquesta època, l'aparició de tres noves categories que reflecteixen transformacions en l'àmbit socioeconòmic com seria l'aparició dels anomenats hisendats, els menestrals i els fabricants com a

agrupacions noves i diferenciades en el si del conjunt dels grups socials preexistents. Un problema a l'hora de definir-los millor ha estat la inherent dificultat que existeix per conèixer el treball femení, el qual era molt important en alguns sectors de l'economia. Pel que fa a l'àrea besaluenca i l'àrea bisbalenca que hem estudiat, podem dir que la primera era notablement industrial, amb la presència ja de fàbriques, i amb un pitjor repartiment de la terra que no la segona, que per altra banda, tenia una economia de caire agropecuari, amb forta diferenciació entre la Bisbal i la resta de municipis, per contra d'una zona composta de múltiples viles de caràcter més urbà com era la de Besalú. En els resultats de la investigació, aquest aspecte mostra les seves repercussions no només sobre allò a què es dedicava la gent i els seus nivells de vida, sinó també sobre el seu comportament matrimonial. Han estat examinats alguns aspectes sobre el casament pel que fa a elecció de parella (endogàmia professional, és a dir, l'elecció literalment de persones de la mateixa classe i condició, o el paper que podia jugar la influència de la comunitat on es vivia), i pel que fa a edat i dia del matrimoni (el temps necessari per reunir un patrimoni o el possible paper del calendari agrícola i religiós). Aquests aspectes han estat tractats des d'una visió més pròxima al punt de vista exposat per Barry Reay (Barry Reay, 1996), en el qual s'entén que el parentiu té un rol important en la societat i que les parelles casades s'hi integren en lloc de veure-les com a famílies nuclears autònomes, un concepte que és criticat per la seva inexactitud o acusat de mite, i que en canvi s'utilitza en la perspectiva neomalthusiana sobre demografia (Alan Macfarlane, 1987). En la societat de l'època estudiada, costa d'entendre que casar-se fos gairebé una càrrega i no es tingués, per tant, en compte els avantatges que podien suposar les aliances entre famílies o l'augment dels braços disponibles a la casa. Aquests aspectes també ens han permès endinsar-nos en el món de la migració, tant abans (dels joves i de les famílies senceres) com en el dia de les núpcies, aspecte en el qual s'ha demostrat que treball, família i gènere esdevenen factors clau.

En un altre registre, hem mirat en relació amb l'any 1806 els mercats de la propietat i del crèdit corresponents a aquestes dues àrees, utilitzant l'avantatge del Registre d'Hipoteques, complementat amb alguns documents notariais. Comparant les sèries documentals corresponents a les dues àrees d'estudi escollides,

s'han pogut notar diferències clares i reflexionar-hi, encara que l'abast de la investigació no ha permès arribar a oferir una interpretació causal. Val a dir que aquell any, la zona de Besalú va generar molta menys documentació que la de la Bisbal. Si bé algunes tipologies documentals entre els notariais examinats són presents arreu del territori, i fins i tot en proporcions similars, hi ha variacions en l'ús d'alguns tipus de contractes i en algunes clàusules que s'utilitzen. La diferència més clara és entre la quasi manca de censals i establiments a l'àrea besaluenca i com són d'habituals a l'àrea bisbalenca. També es poden detectar diferències en el si dels contractes d'arrendament, tant de parcel·les com de masoveria. Sobre aquest aspecte es pot destacar la presència de clàusules per construir tancats al voltant de les finques, la diferència entre els masovers que paguen en diners i els que estan en parceria, o els pactes sobre el cultiu del mas. Les dades sobre mercat de la terra pel que fa a compravendes fan pensar en l'existència de dos mercats: un per a les petites parcel·les i un per a grans extensions de terreny o masos sencers.

Un exercici que relaciona les dues parts és constatar quin és el rol dels diferents grups socioprofessionals en aquestes tipologies documentals. Hem observat que en el crèdit, els principals oferents són l'església a través del censal, i els pagesos de mas a través del debitori. Els demandants tendeixen a ser la pagesia o aquells dedicats a la manufactura. L'arrendador solia ser una persona no dedicada principalment al cultiu, però propietària, que tractava amb arrendataris que sí que eren cultivadors o bé gent que volia horts. Existien tota una sèrie de monopolis municipals, que interessaven sobretot als comerciants, i també el mercat d'arrendament d'habitatges. Una forma documental que hem trobat, coneguda com a venda i cessió, es devia utilitzar per resoldre casos de morositat. Per acabar, els establiments tendien a ser més aviat fets per l'església o el rei a Besalú, i sovint tractaven dels drets d'aigües. A més de tractar aquest aspecte, no es podia deixar de banda la temàtica dels capítols matrimonials: el dot és un indicador prou conegut sobre nivells de vida i ingressos dels grups socials, que mostren així la seva capacitat de consum. En el nostre cas, però, ens agradaria introduir com a indicador el dels béns mobles que s'entreguen en el moment del casament; habitualment l'arca, la calaixera i l'escriptori. Cada un té més valor que l'anterior, i per tant, observar quines persones els entreguen ens ajuda a reflexionar sobre les diferències socials.

Com a última cosa, hem fet una aproximació al tema del domini directe i l'emfiteusi a través de 263 documents de l'àrea besaluenca i 494 de la bisbalenca, que han mostrat la presència de la fórmula estudiada per Rosa Congost (Rosa Congost, 2007), "el domini directe per qui ho demostrí", en un 18% i 22% dels casos respectivament, però alhora, hem descobert que un 20,5% de les terres de Besalú es declaraven en franc alou, davant de l'1% o menys a l'altra àrea estudiada. Aquest fenomen és especialment interessant, però de moment comprendre'n els orígens no resulta possible.

Per tant, el treball presenta les possibilitats de diferents fonts de cares a l'estudi dels matrimonis, els oficis, la demografia i el mercat immobiliari en aquestes àrees. Es troba situat en una època en què tingueren lloc canvis històrics, i resulta interessant reunir dades per contrastar-los. El que és més, una aproximació centrada en dues àrees, una de menys coneguda com és la de Besalú i una de més estudiada, com és la de la Bisbal, és útil per mostrar les diferències regionals que existien per a l'època estudiada, per més que aquest treball sols ens hagi permès arribar a una radiografia d'un moment. En conclusió, s'han acomplert dos objectius: encetar o tocar temàtiques que es podran investigar més extensament en endavant, i mostrar les moltes possibilitats que ofereixen una sèrie variada de fonts, tant per si soles com un cop creuades.

Bibliografia

- 📖 Congost, R. (2007). *Tierras, leyes, historia: estudios sobre "la gran obra de la propiedad"*. Barcelona: Crítica.
- 📖 Macfarlane, A. (1987). *Marriage and Love in England: Modes of Reproduction 1300-1840*. Oxford: Blackwell Publishing.
- 📖 Reay, B. (1996). "Kinship and the neighbourhood in nineteenth-century rural England: the myth of the autonomous nuclear family". *Journal of Family History*, 21.1, pàgs. 87-104.